

105
79

105

79

منصبلرغه محتاجقلقاری بولماز. علم لدتی قدر لذت، ذنیاده یوقدر،
بلکه آخرتده بولماز. علمل کشرکه

105 - 79 Сочинение по шариату на тюркском языке

هم عبادت قیلنور، انسانلر نڭ قیمتلری آرتور.
شونڭ ایچون علمنی اخلاص و محبت برله ایستهرکه تیوشلی.
لیکن علم تحصیل ایتوچیلر اوستنده بر قدر وظیفه لر بار. یولنچه
یور لماسه مقصودغه ییتو مشکل بولغان کبی وظیفه لر اوتالماسه علم
تحصیل ایتوده مشکل بولور. مذکور وظیفه لر نی بز اوشبو رسالده یازاچقمن.

درس و اوقو ترتیبی

علمنی اوزینڭ ترتیبی برله اوقو تیوشلی. کیره کلردن مقدم
بیك کیره کلر و کیره کمازلردن الك کیره کلر اوقولور. بیك کیره کلر ایسه
فرضلر، آندن صوڭ واجبلر و آندن صوڭ سنتلردر.
قرضلردن اوز باشینه الك کیله چکلرنی (فرض عین) بلور که
تیوشلی بالغ بولغان بنده که ایمان و اعتقاد و آندن صوڭ نماز و طهارت
هم غسل علملرینی بلو، رمضان یتسه روزه علمنی، پای بواسه زکات
هم حج علملرینی بلو فرض بولور. سودا برله شغلله نور که کرشسه،
سودا نڭ شریعت قاشنده بولغان حکملرینی بلو کیره ک. باشقه برهر کسب
برله شغلله نسه شول نرسه نڭ هم شریعتجه بولغان علملرینی ایسته مک تیوشلی
«زه دلك طوغر و سنده کتاب تصنیف ایتسه کچی!» دیبو چیلر که
قارشو امام محمد حضرتلری: «سودا حقنده شریعت حکملرینی بیان
ایتوب کتاب یازدم» دیب جواب بیردی. بو جوابی برله زه دلك
و تقوالق، معاملهلر ده شریعت بیورغانچه بولودن باشقه نرسه توگل
ایکانلگینی بلر مشدر.

بالغ بولغان كيمسه لر ايچون: توكل و توبه، صبر و رضا، خوف و رجا، تواضع و عفت كبي اخلاق علملر يني بلور گه تيوشلى. چونكه بو نرسه لر برله عمل ايتو بنده لر اوستنده بورچدر. اگرده علملر ي بلنمه سه اول وقتده مونلر ايله عمل قىلو ممكن بولماز.

فرض كفايه لرني اوگره نو، فرض كفايه در. بعض وقتلر ده و بعض كيمسه لر گه گنه كيره كل ي بولغان نرسه لر (مثلا: جنازه نماز لري كبي) فرض كفايه در. ليكن شهر ده ياكه اولده موندى فرض كفايه لرني بلوچى و ياكه قىلوچى بولماسه اول چاغنده فرض عين گه ايله نوب شول اورنده و افعه نى بلگن كيمسه لر نك جمله سى گناهل ي بولور لر. اوشبو سببدن «فرض عين» لرني اوگره نگان صوكنده فرض كفايه لرني ده بلو تيوشلى. سلامتلكنى صاقلاو (حفظ صحت) روشلر يني اوگره و مستحيدر. بعض عالملر موندى ده «فرض كفايه» ديمش لر. رسول اكرم افندموز نك دوا استعمال ايتكانلگى معلوم.

علم بيك كوب اما عمر بيك فسقه و آز بولغانلقدن بيك كيره كلر صوكنده كيره كلرني اوگره نو هم ده ممكن قدر سلفلر يولنچه يور و تيوشلى. مثلاً: فرض عين بولغان اعتقادات علمى سلف اصولنچه اوقولغانده هر كيم آكلارلق درجه ده ينگلدر. صحابه لر و سلفلر عادتلر نچه تحصيل فيلنسه اعتقاد لرني دليللر ي برله بلوده مشكل بولماز. چونكه مونلر فاشنك اعتقاد لر نك دليل ي قرآن برله حديث بولور ايدى. اعتقادلر حقتده قرآن و سنده بولغان دليللر بيك آچق و ينگلدر.

اعتقاد اتنى بلگن صوكل رسول اكرم و صحابه لر دن ميراث بولوب قالغان باشقه علملر تحصيل ايدلور. خصوصاً رسول الله نك سيري نى (طوغانندن باشلاب اولگان كونينه قدر بولغان حالينى، نسل و نسللر يني خليفه لر يني و اسلام حقتده بولغان خدمتلر يني) بلو تيوشلدر. بو علم، بردن اسلام محبتينى اورناشدرغان ايچون و ايكنچيدن شاگر دلر نك

دھنلرینی آچوب نورلاندرغانی ایچون فائده لیدر. سیر علمی بلگان
 کیمسه نڭ کوکلندە، پیغمبرمزنڭ حق رسول ایکانلگی اورنلاشور.
 موندن صوڭ «دین» نڭ باشقه کیره کلرینی و آندن صوڭ حساب،
 جغرافیا کبی دنیا کیره کلرینی ده اوقور، اوگر نور.

نیت و آنی درستله و

اوقورغه کر شوچی اوزینڭ نیتینی درستلەرگه تیوشلی. نیت،
 کوکل ایچنده بولغان چن فکر (اوی) در. علم یولنده یورگان و درس
 خانهلرگه کرگان شاگردلر نڭ «نیت» درستلهلری الوغ بختدر.
 رسول اکرم «عمللرنڭ ثوابلری نیتکه کوره» دیمشدر. دنیا
 اشی صورتندە کور لیگان کوب عمللر ایزگو نیت آرفاسندە آخرت
 عملندن سانالورلر و آخرت عملی صورتندە کور لیگان کوب اشلر،
 بوزوق نیت آرفاسندن دنیا عملندن حساب ایتلورلر. نیتلری درست بولغان
 کیمسه لرنڭ عمل دفترلری، کوب عبادت و الوغ عمللر ایله طولی بولور.
 اوشبونڭ ایچون «اوقووم و علم تحصیل ایتووم سببندن طشم
 و ایچم نورلانسون و بر قدر بولسده نادانلغم کیموسون، بلگانمنی
 باشقه لرغه اوگره توب اسلام شریعتینه خدمت نصیب بولسون، الله تعالی
 حضرتی بیرگان عقل و سلامتک نعمتلرینه علم سببلی شکر ایتە بلسەم،
 الله تعالی حضرتی رضا بولور دی اعتقاد و عمللر اوزرنده دنیادن
 اوتوب رسول اکرم شفاعتینه لائق بولسەم ایدی» دیب نیت ایتو
 تیوشلی. مونڭ قسقه سی «الله تعالی حضرتینڭ رضالقینی نابسەم ایدی»
 دیمک بولور، الله تعالی نڭ رضالقی نیت ایتلمه گان علم، فائده سز
 علمدر. فائده سز علم ایسه ضائع بر نرسەدر. رسولمز فائده سز علمدن
 کوب مرتبه صغنمشدر.

« علم سبیلی الوجود و حرمتی کشی بولوبده خلق آواسنده
 قدرم بلند بولسون، سوزمده یورسون و شول سبیلی، دین یولنده
 خدمت ایتسم اییدی » دیب نیت ایتوده درستدر.
 اوقودن اصل مقصود ایسه بلوب عمل ایتمکدر. عمل قبلورغه
 سبب بولماغان علم ایله، فائده آلورغه مهکن بولماغان خزینه، ایکیمی
 بر درجهدر. حتی که « عملسز علم، الله تعالی حضورنده بنده ننگ
 اوز ضررینه دلیل بولور » دیمشدر. لیکن نیتنی درستلی آلیم دیب
 اوقومی طور و درست توکل نیت، کیرهک درست بولسون و کیرهک
 درست بولماسون اوقو تیوشلی اکرده « حاضرده نیتنی درستلی
 آلماسمده بلکه الله تعالی حضرتینگ مرحمتی بولور، کیله چکده درستلرم »
 دیگران فکر کوکلینه توشه باشلاسه، بو اوزی نیت درستلهدر. بر
 کیسه گرچه بوزوق نیت برله علم تحصیل ایتکان بولسهده سوکندن
 بو کیسه ننگ نیتینی علم اوزی شاید درستلرم. الوجود عالمردن مجاهد
 حضرتلری: « علم ایسته گان وقتمزده، یاخشی نیتمز یوق اییدی، الله
 تعالی ننگ یاردمی بولدی، سوکندن نیتنی درستلهدک » دیمشدر. اوشنناق
 سفیان ثوری حضرتلری: « علمنی الله تعالی دن باشقه ایچون تحصیل
 ایتکان ایدک لیکن علم، بزنی بو نیتمزده قویمادی، مین الله تعالی دن
 باشقه ایچون بولورغه رضا بولمدم دیب بزنی اوزینه ایبه رتدی » دیمشدر.
 سوزنگ فسقهسی: تحصیل وقتنده نیت درستلهرگه اجتهاد ایتو ناگاه
 درستلنمهسه فاجان بولسهده بر درستلنونی امید ایتوب همیشه غیرت
 و محبت ایله اوقو، اوگره نو تیوشدر. بوزوق نیت برله نادانلقنی بر
 برینه فارشو قویغانده نادانلقنگ ضرری آرتق ایکانلگی ظاهردر.
 عقلی کیسه لر: « ایکی ضرر اوچراسه، بیگلره گینی اختیار ایتارگه
 تیوشلی » دیمشدر.

انک نیتنی

نیتنی ایسه سوزمده یورسون

استاذ اختيار ايتو

تقوى وديندار، ياشلېرهك و كوركام خلقلې، پاك نسللى و يومشاق سوزلى، صبرلى و تيران علمى، طمعسىز هم شفقتلى استاذنى تابارغه طرشورغه تېوشلى. اگرده موندى كېمسه تابلماسه، تابلغان مقدارى هم ياراب طورر. كشىنڭ اوزندن مقدم استاذىنى صورارلر و استاذينه قاراب معامله قىلورلر.

ابو حنيفه حضرتلرى كوب فكر سوڭنده استاذلق اېچون همادنى اختيار اينمش و: «همادنڭ علمى كوب، اوزى حلیم، وقارلى هم صبرلى كشى ايدى؛ شونڭ اېچون آى استاذ ايتدم و فائده لاندېم» دېمشدر. يوقار وده آيتولانگان روشده گى استاذغه طوغرى كېلنسه آنى حرمتلى طوتو وهر اشده آڭا كېڭاش قىلو و آنڭ مرادنچه يورو تېوشلى. تجربەلى استاذلر نيندى شاگرد اېچون نيندى علملر فائده لى ايكانلېگىنى بلورلر و شوندى درسلر برله شغله ندرلر. ياش وقتنده بخارى حضرتلرى، بر استاذ حضورينه كىلوب نماز مسئله سىنى تكرر قىلورغه باشلادېغنده استاذ: «سېنڭ طبعنڭ حديث علمينه موافق كورلدر» دېب حديث عالملى حضورينه يبارگان ايدى. بخارى، حديث علمنده زور امام بولوب يتشدى.

عالملرنڭ جملە سىنىده حرمتلى طوتو لازم بولسده استاذنڭ حقى باشقه لردن آرتقدر. شونڭ اېچون استاذنى عزتلى بلو و حرمتىنى صافلاو تېوشلى. حضرت على: «مېن، اوزمنى اوقوتوچېنڭ قوليدرم، مېن، ايتسه مېنى ساتسون يا كه خدمت ايتدرسون و ايتسه سه آزاد ايتسون!» دېمشدر.

آنا ايله انا، مشقت يورتى بولغان بو دنياغە كىلوگە سېبچى

بولغانلرى حاله استاذ، سعادت يورتى بولغان او جماغ غه بار غه سبب بولدى.
شونڭ ايچون استاذ حقى آنا ايله آنا حقندن آرتق بولدى.

استاذ ايچون ياشرن و آشكارده دعا ايتو تيوشلى. ابو حنيفه
حضرتلى: «اوقوغان نماز لرم سوڭنده استاذم، آتام ايله آنام، اوزمىن
اوقوغان شاگرد لرم ايچون دعا قبلمى قالامد» ديمشدر.

شاگرد، اوز استاذينڭ غيبتنى سويلمهز، كشى سويله گانده رضا
بولماز. ضرورت بولماغانده آنگ آلدندن يورماز و اورنینه اوطورماز،
اخن بولمى طور وب حضورنده سويله شماز، عرف و عادت لرمزگه خلاف
روشچه ايشوكلرىنى تارتماز، آچووندىن قورقور، گناه توگل اشلرده آنگ
قوشقانچى پيرينه كيتور. ممكن بولغان ندر خدمتلىرىنى باشقارور.

بالا لرىنى و جملہ ياقين و دوستلىرىنى حرمتلر والوغلار. ابو حنيفه
حضرتلى: «حمادنى حرمتلهم سببىدىن آنگ يورتى طرفينه آياقلىرىمنى
اوزانماد» ديمشدر. قاضى فخرالدين حضرتلى، الوغ عالملىرنڭ

برىسى بولوب اوزىنى شول زماننڭ سلطانى ده حرمت قىلور ايدى.
«اوشبو درجه لرنى استاذمنى حرمت ايدوب تابدىم، استاذم ابو زيد
دبوسينڭ آشىنى پشردر و باشقه خدمتلىرىنى ده قىلهدر ايدىم» ديمشدر.

بخاراده الوغ عالملىردن بىر مسجده شاگرد لرىنه درس بىرگانده
بعض ساعتده آياق اوزرىنه طور ادر ايدى. شاگرد لرى وۇڭا عجب
ايتكانلرنده: «استاذمنڭ صبى بالاسى اوزينڭ ابيده شلرى بىرله اويناب

يورى، گاه وقتده مسجد يانينده كيله، شول بالانى كورمده استاذمنى
الوغلاق آياق اوزرىنه طورام» دىب مونڭ سببى بيان ايتدى.

سديدالدين شيرازى اسملى بر عالم: «اوغلم علم اهلى بولسون
دييوچى كشى، علم اهلىرىنه حرمت ايتسون، غريب و مسافر لرگه
شفقت كورساتسون، موندى كشىنڭ اوغلى عالم بولور، اگرده اوغلى
عالم بولماسه اوغلىنڭ اوغلى عالم بولور» ديمشدر.

عالم صحابه لردن بولغان عبدالله بن عباس ، زيد بن ثابت حضرتلری
 اتينك تزگينى طوتوب طورمش همده : «رسول اکرم ، الوغلمزغه بو
 روشده خدمت قیلورغه بيمورادر ایدی» ديمشدر .
 علم اوفوتوچی کشى کیرهك الوغ و کیرهك کچکنه بولسون ،
 کیرهك فقير و کیرهك باى بولسون بليگان نرسه نی اوگره نو تيوشلی ،
 عارله نورگه ياراماز . لىکن استاذنی يوفاروده ديگانمز چه صاف کوگلیلی
 و ریاسز ، دعواسز و تحمللی هم تقوا کیمسه لر آراسندن تابارغه کیرهك .
 وفور ایچون بخاراغه باروچی بر شاگرد «سمرقند» شهرنده بر
 حکیم حضورینه کروب اوزینک مقصودی حقنده کینکاش اینکان ایدی .
 حکیم ایسه بو شاگردکه : «بخاراغه بارغان ساعت ایله درس باشلاوک
 موافق بولماز ، چونکه تیز لیکده بر کیمسه نی استاذ ایتسهك احتمالکه
 اول کیمسه نك خلقی و فعلی سیکا اوشامازده آنی قویارغه مجبور بولورسن ،
 استاذ بولغان کیمسه نی تاشلاو ، کوب وقتنه علمدن الوشسز فالوغه
 سبب بولادر . بلکه بر ایکی آی مقداری طوروب ، فکر و عقل
 اهللرینه مشورت ایتسهك و شونک سوکنده استاذ اختیار قیلسهك
 مناسب بولور» ديب گوزل کینکاش بیردی . عقللی کیمسه لر : «طیبیگنی
 رنجتسهك شفانابا آلمازسك ، استاذگنی رنجتسهك نادان فالورسك» ديمشدر .

شريك اختيار ايتو

اجتهادلی و گوزل خلقلی ، بليگانی برله عمل قیلوچی همده ادب
 و انصافلی شریکلرنی اختیار ایتارگه ، يالقاو و کوب سويله وچی ،
 کشى آراسینی بوزوچی ، يامان اشلرگه اوگره نوچی و کشیدن کولوچی
 کبی بوزوق خلقلی شریکلردن يراق بولورغه تيوشلی . شاگردلرنک
 آغه بارولری و آرتده فالولرنده شریکلرنک اثری زور .

ياخشى و اجتهادلى شريكلىر و ايدىشلرنى اختيار ايتو، سېقىدەش
 و سېقىدەش بولو طوغر و سېقىدەش توغلى بىلىكە ھەر وقتدە لازم . چۈنكى بىر
 كىشىنىڭ نىندى خلىقەدە ايكانلىكىنى بىلورگە تىلە و چىلەر اول كىمەسەنىڭ
 اوزىدىن بىگىرەك آنڭ كىم بىرلە ايدىدەش و يولداش بولو وىنى تىقىتىش
 ايتارلىر، اگر دە يولداشى ياخشى بولسە بو كىمەسەنىڭ دە ياخشىلىقى بىرلە،
 يامان بولسە مونڭ كە يامانلىقى ايلە ھىكم قىلورلىر .

بىر قىر خلىقلر مسافر بولوب بىر شىرگە كىلگەنلەردە شىر خلىقىنە:
 «شىرگىزنىڭ ياخشىلىرى كىملىردە اوصاللىرى كىملىر ايكانلىكىنى ايكى كۈندە
 بىلۈپ يىتىك، چۈنكى اوز آرام دەغى ياخشىلىر بىرلە اوصاللىر اوزمىزگە
 معلوم ايدى، مونلارنىڭ ھەر بىرى سىزنىڭ شىرگىز خلىقىدىن دوستلىر ياصادىلىر .
 البته بىزنىڭ ياخشىلىرىمىزنىڭ دوستلىرى ياخشى و اوصاللىرىمىزنىڭ دوستلىرى دە
 اوزلىرى كىمى اوصاللىر بولسە كىرەك» دىمىشلىر شونڭ اىچۈن «مىن
 اوزم ياخشى بولغاندىن سوڭ ايدىدەشمىزنىڭ يامانلىقىدىن نى ضرر ؟!» دىمىك
 ياڭلىش و تىوشسىز سوزدر . يامان يولداش تىمەرچى اوتى مثالندەدر .
 بىر وقتدە اوچقونى توشوب كىمۈمكىنى باندرىر .

اھىق شريكلىرنىڭ يامانلىقلىرى قىر يوغوشلى و ضررلى نرسە دىنبا دە
 يۈندىر . عقللى كىمەسەر: «اھىق بىرلە يولداش بولغان كىشى دە اھىق»
 دىمىشلىر . مالك بن دىنار خىزىرلى اوزىنىڭ ياندىدە بولغان بىر ائ
 ھىقندە: «بو ائ، يامان يولداش و اھىق ايدىدەشدىن ياخشىراق ايدىدەش»
 دىمىشلىر .

كوب سويلەوچى شريكلىر، ھەر آشارلىر و وقت اسراف قىلورلىر .
 بولمەدىن بولمەگە، كىشىدىن كىشىگە سوز سويلەپ يور و چىلەر، مەكتەب
 و شاگردلر اىچۈن كوك قىزاسى و بىر بلاسى بولورلىر . موندى شاگرد
 لرنىڭ ضررلىرى اوچۇپلارنىڭ ھەر بىرىدەدە ايرىشەدر .
 كوب سويلەوچىلرنى سىلغىلر بىردە سويلمازلر ايدى . اھىق

حضرتلری: «بزشوندى قوملرنى كوردك كه آيلر برله كورشى طور و بده اوچراشد قىرنده «خالسگز نىچوك؟ - ياخشى» دىيو برله بار سوزلرى بتار، اما مال كيرهك بولسه شول ساعت ايله ياروم دولتلر ينى بولب بىر و دن فور قمازلر ايدى. اما بو كونگى خلقلر بر كون طور و بىغنه اوچراشسالرده حتى تاوقلر ينىك ايسانلىكلر ينىه قدر صوراشالر، ناگاه آرالرنده مال مسئلهسى چقسه برگنه اورلق بىرر گه ده قوللرندن كىلمىدر» دىمىشدر. الله تعالى اعمش حضرتلر ينىه رحمت ايتسون! اكرده بزنك بو زمانه نى و بو خاقه نى كورسه ايدى نى ايتور ايدى ايكان؟ . . . يالقاو كشى برله ابدى ش بولغان كشى اوز ينىك مقصود ينىه ابرشودن معروف قالور. ابوبكر الخوارزمى حضرتلرى: «هېچ وقتده يالقاوارغه يولداش بولما! چونكه ياخشى كشىلر، يولداشلر ينىك بوز و قلفى سببلى يامان بولورلر. احمق كشىنىك احمقلى و عقللى و فهملى كىمسه گه تىز يوغار» معنا سنده بر شعر سويله مىشدر.

اگرده الله تعالى ياخشى و فهملى هم تقوى و اطاعتلى شريكلر و صنفده شلر نصيب ايتسه مونی الوغ بخت ديب بلورگه و موندى سبقتده شلرنى استاذ و معلملر روشنده حارمتله رگه و خاطرلر ينى صاقلارغه تىوشلى. هر بر مسلماننىك حالىنى رعايت ايتو تىوشلى بولسه موندى سبقتده شلرنى جمله كشىدن آرتق كورو و هر وقتده خىر دعا و كوركام معامله ده بولو بىگرهك كيرهكلى اشدر.

طنچلق

اوقو وقتنده ممكن قدر دنيا مشقتلرندن بوشانوب طور و لازم . طوغان اوسكان بىرلر و دوست بلشلر، كوب وقتده كوكلنى مشقتلرندر - گانلىكلرندن مونلردن كىسلوب يراق اورنلرغه كىتو، فايتوب كىلوب كوب

يورماو فائده ليدر. اوشبو سبب ايچون شاگرد وقتبه خاتون آلو هم مناسب توگل.

بندلرده ايكي كوكل بولماغانلقدن بو روشده دنياعه باغلانونك اوقو ايچون الوغ ضررى بار. «اوزگنى بتونلهي تابشرمى طوروب علم سيكا اوزندن بر آزينى بولسه ده بېرماز» ديمشلىر. كوكلنى تورلى اورنلرده يورتو، علم گه مناسبتىز نرسه لر برله كوب شغللنو، اونوتوچيلىق پيدا قىلغانلغندن موندى حاللر شاگرد ايچون فائده سز در.

اوقور ايچون براق اورنلرغه سفر ايتو وغر بتچىلىكلرنى اختيار قياو سنت عمللردندر. امام شعبى حضرتلى: «بر كيمسه مشرقدن مغربكه سفر ايتسه اوشبو اوزون سفرنده شريعت مسئل لرنندن برگنه مسئل نى بلوب كىلسه ده مونك سفرينى ضايع ديب صانارغه قدرتمدن كىلمى» ديمشلىر.

اجتهاد - طر شو

اوقوچى شاگردنك اجتهادلى بولووى لازم. اجتهاددن باشقه دنيا مالى ده تابلماسه هم آخرت مالى هم دنيا مالى بولغان علم، اجتهاددن باشقه نيچوك تابلور؟ .. «اجتهادلى كيمسه لر مرادلرينه ايرشورلر، بيكى ايشوكلر اجتهاد ايدوچىلرگه آچلور» ديمشلىر.

ابو يوسف حضرتلى: «اوغلم وفات بولدى، قبر قازيتوب و جهازلاب كوموب يورسه م ابو حنيفه نك مجلسندن قالور من ديب قورقوب اوغلمنى جهازلاب كومو خد متينى بر كيمسه گه تابشردم ده اوزم ابو حنيفه نك درس مجلسينه كيتدم» ديمشلىر. شاگردلر ايچون ابو يوسف حضرتلرينك اوشبو غيرت و اجتهادى كوچر كچ بولورغه ياراسه كيرهك. علم تحصيل ايتار ايچون شاگردنك، استاذنك، آتا و ياكه تربيه ايتوچينك اجتهادى

ضروردر. اوشبو اوچ اجتهاد برگه جیولسه بر تورلی بیمش بیرر.
اجتهادلی شاگردلر کیچه لرده هم عادتدن آرتق یوفلامازلر. چونکه
اوزی یوفلانغان کشینک بختی ده یوقلار، یورغان آستنده یانوب علم
امید ایتمکان کیمسه، چاچه گان بیرندن ایگن امید ایتوچی قبیلندن
عمرینی بوش فکر برله اوزدرغان بولور. کیچه ده عادتچه گنه یوفلانغان
کشینک کوندزده کوکلی خوش و راحت بولادر. «بو علمنی نیچک
حاصل ایتدک؟» دیب صور اوچیلرغه الوغ حکیملردن بری: «کیچه لرده
یانوروب بترگان مایلرم، ایچکان صولرمدن آرتق بولدی» دیب
جواب بیرمشدر.

اجتهاد دیمک، عقل و فکرگه اوشاداق تن و اعضالرغه ضرر
کیتورماز روشده طرشفق دیمکدر. شونک ایچون اوزینی خسته ایتار
روش برله اوقو، اجتهاد توگل بلکه اوزینی خراب قیلو و عدالتسزک
بولور. بزنگ اسلام شریعتی هر وقتده عدالتلی بولمق برله بیورمشدر.
رسول اکرم حضرتلری: «اسلام دینی محکم بولغان بر دیندر.
آنده عدالت اوزرنده حرکت ایله گز! عادتدن طش نفسکوزگه عذاب
قیلمه گز. آرغان حالنده یوررگه استه گان کشی، مقصودینه ده بیته آلهاز
و آنلانغان آتینی ده سلامت فالدرماز» دیمشدر. و ایکنچی بر حدیث
شریف ده: «نفسک — آنلانغان آنکدر، آکا هر وقتده شفقتلی بول!»
دیمشدر. اوشبو سوزلر هر وقتده قاعده و اولچاو بولورغه تیوشلی.
بلکه «اجتهاد»، نظام برله اوقومق و تکرار قیلمق، فهم و سؤال هم
استفاده و شکر ایتمک دیمکدر.

کوکلده یاخشی اورنلاشوب فالسون ایچون درسارنی قات قات
اوقوره تیوشلی. مقدم زمان عالمیری درسارنی تکرار ایتدرو حقیقه
اعتبارلی بولورلر ایدی. حتی که برکونگی سبقنی تکرار ایتدرو برله گنه
قالی، اوتکان کون سبقارینی ده بر قاعده بوینچه تکرار قیلدرلر

ایدی. زرنوچی حضرتاری: «اونکان سبقنی بیس، آندن اولگیسنی دورت، آندن اولگیسنی اوچ، آندن اولگیسنی ایکی و آندن اولگیسنی بر مرتبه تکرار فیلورغه تیوشلی» دیمشدر.

سبققر، نی قدر تکرار ایدلسده فهلمه نهمسه فائده سن بولور. شونک ایچون درس لر نی فهلمه و لازم. آز درس، فهم ایله کوب بولور و بو کونگی درس یاخشی فهم ایتولسه ایرتهگی درس لر ننگ کوب نرسه لر ی اوز اولنگندن بلنور. اولگی عالم لر: «ایکی حرفنی یادغه آلو، ایکی یوک کتابنی ایشتودن یاخشیراق، اما ایکی حرفنی فهم ایتو، ایکی یوک کتابنی یادغه آلودن فائده لیراق» دیرلر ایدی. اوشبونک ایچون سبقنی تکرار ایتو و فهلمه ب قویو لازم اشدر.

بلمه گان ویا که شبهه لی بولغان اورنلر نی استاذ و معلم لر دن، خواهه و خافه لر دن یا که باشقه بلوچیلر دن صوراب آکلارغه تیوشلی. بولای ایتو علم ننگ اورنلاشوب قالووینه سبب بولور. اوزی بلگانلر نی ایکنچی بر بلمه گانلر که اوگره تو، برکه برکه جیولشوب تکرار ایتو و سویل شو (مذاکره) بیک فائده لیدر.

صوراغانلر دن باشرو و صور اودن عارله نو، شاگردلر ایچون عیدر. «بو علمنی نیچوک تابدک؟» دیوچیلر که ابو یوسف حضرتلری: «قرغانمادم اوگره نتم، عارلنمدم صورادم» دیمشدر. و بوروشده صور اوچیلرغه ابن عباس حضرتلری: «کوب صور اوچی نل و کوب فهم ایتوچی کوکل ایله تابدم» دیب جواب بیرمشدر. امام خلیل حضرتاری: «علمک بیکلی بولغان خزینه، آنک آچقچی صور او» دیمشدر.

لیکن «مذاکره» دیمک، بافالر مثالنده شاولاشو ویا که ایسرکلر قبیلندن جراحیتملی سوزلر سویله شو و قوللر نی بوتادون عبارت توکل. عقللی کیمسه موندی حاللرده بولماز. بلکه «مذاکره»: ادب و تربیه اوزرنده هر کیم اوزینک کوکلنده بولغان فکرنی آچق سویله و، بر

کیمسه سویله گان وقتده قرآن شریف نکلار روشنده باشقه لر نکلاب طورو، سوکنندن کوب بلوچیلردن بری جمله کشینک سوزلرینی جیوب آرادن درست و طوغریسنی تابو، دیمکدر. اگرده مجلسده شاولاو کبی ادبسر اش ظاهر بولسه اول مجلسدن یراق طور و لازم. چونکه موندی مجلسنک صوکی دشمنلی بولور.

بلنگان نرسه لر ایچون کوتارلمی و تکبرلنمی بلیکه الله تعالی حضرتینک رحمتی سببلی نصیب بولووینی اویلارغه و طاقت بیتکانچه الله تعالی گه شکر فیلمورغه تیوشلی. ابوحنیفه: «نیندی گنه نرسه بلمم ایسه ده شادلانوب الله تعالی گه حمد و ثنا فیلمور ایدم. شونک برکاتنده بو علمنی تابدم» دیر ایمش.

شاگردلر نک الله تعالی گه شکر ایدوچان بولولری اوشنداق تحصیل ایتکان علملرندن اوزلری هم قوم و ملتلی ایچون فائده بولسون ایدی دیب دعاغه عادت ایتولری، آغان علملرینک فائده ای بولاچغینه علامتدر.

علملکنک یاخشی صافلانوی ایچون هر وقتده یانبه کتابلر و دفترلر بولورغه تیوشلی. شونک ایچون اجتهادلی شاگردلر نیچوک بولسه ده اوز کتابلرندن اوقورغه و اوقوغان کتابلرینی اوز ملسکلرندنه بولدرغه غیوت فیلمورلر. کشی کتابندن اوقوبیک مناسب توکل. کتاب جیو و اوزی اوقوغان کتابلرنی یاخشی صافلاو علم گه محبتلی بولوغه دلیلدر. امام محمد حضرتلری اول حالنده اوچیوز وکیل هم خادمی بولغان الوغ بایلردن ایدی. اوشبو زور بایلقنی علم یولنده صرف ایدوب بتردی.

اجتهادلی شاگردلر هر وقتده و هر کیمدن آز آز بولسه ده استفاده ایدرلر. «تامچی تامچی کول بولور» دیگان گه موافق آزلاب جیولغان علم، صوگراق کوب بولور. ابوحنیفه حضرتلری حماد حضورینه فقه

اوقورغە بارغاندە حماد: « هر كون اوچ مسئله پلسهك يارار، آندن آرتدوما! » ديب بيورمش، استاذى امر ايتكانچه هر كون اوچ گنه مسئله بلوب، آخرنده ابوحنيفه، زمانه سنده برنچى عالمردن بولدى. علم و فضل اهللىرى برله تانىشو و آنلرنىڭ مجلسلارنده بولو غنيمتدر. سلفلردن بر معتبر ذات: « كوب عالمردى كورگان ايدم لىكن استفاده ايتارگه عقلم بيتمادى » ديب قايعروب سويلەر ايمش. بو كونده بلنورگه تيوشلى سبقنى ايرته گه قالدردماو تحصيلنىڭ الوغ شرطلرنندىر. چونكه هر كون ايچون اوزينه خاص درس و شغل بولغانلقدن بو كون شغلى ايرته گه قالسه اش كوب جيلوب ذهن تارالوغه سبب بولور. اولىگى زمان شاگردلىرى بو كوننىڭ درسلىرىنى ايرته گه قالدرونى درست كورمازلر بلكه ممكن بولغاندە ايرته گى كون درسلىرىنى بو كون بلورگه طر شورلر ايدى.

علمنى حرمتله و

اوقوچى شاگرد، علمنىڭ بىك حرمتلى بر كمال ايكانلىگىنى آكلاپ كوچى يبتكان قدر آنى حرمتله طوتار. « بر سوزنى مكنچى مرتبه ايشتوونده اولىگى مرتبه ايشتووى كىبى رغبت و اخلاص برله نكلاماغان كشى علم اهلى توگلدنر » ديمشلىر.

مالك بن انس حضرتلىرى درس وقتلرنده، علمنى الوغلاو نىنى برله طهارت آلور و صافلىنى تارار، اورننده نزله نوب اوطورر و صوكره درس باشلار ايدى. رسول اكرم حرمتىنى صافلاب تاوشىنى آرتق كوتارماز و هيچ كمدن آرتق كوتارماز ايدى. اوشبونىڭ ايچون شاگردلرنىڭ خصوصا درس وقتلرنده، كتاب و كاغد طوتقان زمانلرنده طهارتلى بولولرى، باش و قول، كيوم سالوملىرى صاف هم پاك بولولوى لازم.

استاذ و معلملرنی، علم اعلیٰلرینی و اوزندن کوب بلوچیلرینی الوغلاو
 قرآن شریف و شریعت کتابلرینی، کاغدلرینی حرمتله و - علمنی حرمتله -
 مکدنبر. شمس الائمة العلوائی حضرتلری: « بو علمنی - کتابنی حرمت
 ایتووم سبیلی نابدم، هیچ وقتده طهارتسن قولیمه کاغد طوتیادم » دیهشدر.
 شمس الائمة السرخسی، ایچی کیتدیکی بر کیچهده درس برله مشغول
 بولوب اون ییدی مرتبه طهارت آلمشدر.

شریعت کتابلری حرمتلی بولدفلرندن اوستلرینه باشقه نرسه لر
 قویو همده آنلرغه آباق صوزو، تفسیر و حدیث کبی مبارک کتابلر
 اوستلرینه باشقه لرینی قویو، عرف و عادتک ادبسنلر کورلرگان نرسه لرینی
 قیلو عیدر.

همت و غیرت

قوشلر فانات برله اوچسالر انسانلر همت برله اوچارلر. همتسن
 لرنلرنگ کوزلرینه کچکنه گنه نرسه لر الوغ بولوب کورنسه همتلی کیمسه لر
 ایچون بیک الوغ اشلرده کچکنه کورلور. « ایرلرنلرنگ همتلری تاولرینی
 کوچرر » دیمشدر.

علم یولی مبارک لیکن بیک مشقنلی و آور یول. شولای بولسهده
 آنلرگ اوچی سعادت و صوکی کمالات گه بارر. شونلرگ ایچون بو یولغه
 کرگان شاگردلرده همت برله شادلق، اجتهاد برله غیرت کوچلی
 بولورغه تیوشلی. علم لذتی قدر لذت هیچ اورنده و هیچ وقتده بولماز.
 علم یولندهغی محنتلر کوچلی بولسهلرده بهادر عسکر مثالنده کورکه
 برله فارشو طوروچی شاگردلرنلرنگ همتلرینه فارشی طوراً آلمازلر.
 امام محمد حضرتلری، کیچهلرده طرشوب مسئله بلیگانندن صولرک:
 « پادشاه بالالری بو لذندن محروملر!.. » دیر ایدی. ابو یوسف

حضرتلرینڭ بیک راحت و اذت برله علم تکرار ایتکانینی کورگان بر
 یاقینی، اوزینڭ ایدمه شلرینه: «علم بولنده دنیاسینی اونوتدی! حالبوکه
 مین یاخشی بلهمن بیش کوندن بیرلی قارنی آچ!...» دیمشدر.
 آنا و طوغان اوسکان اورنلرنی، فانداس قبیلهلرنی قالدروب
 یراق اورنلرغه کیتوب تحصیل ایتو، مکتب و مدرسه نظاملرینه و باشقه
 محنت و آورلقلرغه صبر قیلو، نفس مرادلرندن اوز اوزینی صافلاب
 طوتو جملهسی «همت» در. بر شاگردده همت و اجتهاد جیولسه آنڭ
 اوقووینه بتون دنیا طرشسده مانع بولا آلامز، همت برله اجتهادنی
 عادت ایتکان شاگردنڭ کیله چاک کونده الوغ بر آدم بولا چغنده شېبه
 ایتمه کز!

اوقوغه مانع بولغان نرسه فقیرلک توگل بلیکه همسزلك و یالقاولقدر.
 همتی بولغان شاگردلر ایچون بو کون گه قدر فقیرلک مانع بولمادی،
 موندن صولكده مانع بولماز. دنیاڭ اڭ مشهور ذاتلری و اڭ بیولک
 عالملری فقیرلک عالمندن قالقوب چقمشدر. ابوحنیفه حضرتلری
 اوزینڭ شاگردی ابو یوسف غه: «زیرک توگل ایدڭ لیکن اجتهاد
 و همتڭ سبیلی بو درجه گه ایرشدڭ» دیمشدر.

ای عزتلو شاگردلر! «اوقوغانمز یارار، نی قدر طرشسافنده
 آرتق کشی بولا آلامز» دیمک کبی زبون فکرده یورمه کز! بلیکه
 بلند طبیعتلی و اونکن همتلی بولسکز! غیرت بولسه آرتق و زور عالم
 بولودن هیچ مانع یوقدر. الله تعالی نڭ سر و حکمتلرینه عقللر ایرشماز،
 مرحمتی هم شول نسینده الوغدر. بتون دنیاغه درس بیرگان واسملری
 قیامت گه قدر فالغان عالمانی سزڭ کبی شاگردلر آراسندن دنیاغه
 چقارمشدر. کیله چکده انشاء الله بو سوزنڭ درست ایکانلیگینی بلورسز.
 رسول اکرم حضرتلری: «الله تعالی اشلرنڭ بلندلرینی یاراتا و توبانلرینی
 دشمن طوتا» دیمشدر. شونڭ ایچون اوزمزی کیمستوب و یالقاولغمزنی

پرده‌لر ایچون تورلی سبیلر کورساتوب طور وومز هیچ درست بولماز.
 شیخ جمال‌الدین حضرتلری مصردن سورالگان وقتده یاننده برتین
 آفچه‌سی و بر آشارق نرسه‌سی یوقلغن بلوب «سویس» ده‌گی شیعه‌لر
 بر قدر آفچه جیمه‌شلرده و: «بو آفچه‌نی هدیه ایتدک، اگرده هدیه‌مزنی
 قبول کورماسه‌گز بورچ ایتوب آلتکز و حاجت‌لرگزه‌گه صرف ایتوگز!»
 دیمشار. شیخ حضرتلری مونلرغه: «بو آفچه‌غه سزلر اورگز مختاجرافسز،
 اورگزده فالسون، فارچه‌ه هیچ وقتده چهچق آغزندن قورت آلاماز،
 آرسلان‌ده صونار تابودن عاجز فالماز» دیمشار. بو همتلی کیمسه،
 ایسکی زمان عالمی توگل بلکه حاضرگی زمانمز ایرلرندن ایدی.
 عجب همتلی عالملر بو کونده اسلام مملکت‌لرنده هم یوق توگلر.
 بلکه اوز مملکت‌نمده هم کوچه‌گچ بولورلق ذات‌لردن ایکی اوچ دانه‌سینی
 یاخشی بلمکده‌مز. اگرده ایسته‌سه‌ک ایدی اسملرینی ده یازار ایدک.
 اوشبو سبیلر ایچون شاگردک زمانینی غنیمت بلوب الله تعالی‌نک
 چیکسز رحمت‌لرندن امید‌سزلنمی بلکه بر فائده‌لی کشی بولوب ییتشوننی
 آرزو قیلوب کوندن کون غیرت و همتنی آرتدرو تیوشلی.
 یالقاولق، تحصیل وقتنده توگل حتی باشقه اشلرده‌ده مقصوددن
 محروم بولوغه سبیلر. شونک ایچون شاگردلر، یالقاولق توگل حتی
 یالقاولق کیتوره طورغان سبیلر (مثلا: کوب آشاو، کوب ایچو کبی
 اشلر) دن‌ده صافلانورلر. یالقاولق، دنیا و آخوتده خیرسز بر نرسه‌در.
 الله تعالی اوز رحمتی برله موندن حفظ ایتسون! ..
 قمرسقه‌لرده‌غی اجتهاد، بال فورتلرنده‌غی غیرت کورلوب طورغانده
 بال فورتلرینک کوچلری برله بو قدر آدم بالاسی فائده‌لانوب ترکک
 ایتکانده الله تعالی طرفندن عقل نعمتی برله مشرف بولغان آدم بالاسی
 اوز جنس‌لرینه آرزو بولسه‌ده فائده‌کیتورمی طور ووی یاخشی اش بولماز.

تحصيل و قتلرى

اوقو وقتى بيشكىن لىدىكى قدر بولوب هيچ كيمسه هيچ بر وقتده علمدن مستغنى بولماز. اوشبونىڭ ايچون كوچلى بر ضرورت بولماغانده «اوقوغانم ييتار!» ديب علمدن كوگلىنى آلو مناسب توگىل. «قايجانغه قدر علم تحصيل ايتىسن؟» ديب سوراوچىلرغە عبدالله بن المبارك حضرتلرى: «كىم بلور؟ بلكە اوزم ايچون فائىدەسى بولاچق علمنى هميشە ايشتكانم يوقدر، شونى ايشتو اميدى برله هميشە تحصيل قىلەم» ديب جواب بىر مشدر. حسن بن زياد حضرتلرى ده فرق ياشينه يتكچ اوقورغە كر شدى.

شولاي بولسەده تحصيل ايچون ياشلىك خصوصاً صبىلىق چاقىلرى ايڭ مناسب وقتلردر. ياشلىككە آلتان علم، ناشقه فاز يىلغان نقش مثالندە بتماز و اونولماز. بو وقتلرنى غنىمت بلورگە تىوشلى. ياشلىك زمانى عەردە برگنە كيلور، لىكن بو عزتلى و قدرلى ساعتلر اوزاق طورماز اوتار. زمانلر آراسنده تحصيل ايچون موافق بولغانلرى - كيچەلر و سحر وقتلرى، اوشنداق اولاق اورنلر و اولاق وقتلردر.

كتاب - يازا بلو

يازا بلو الوغ بر هنر همده شريعت عاملر بىنى سوكلرغە قالدردرغە سبب بولغانلىغىدن ثوابلى بر علمدر. يازو اوگرەتووى برله الله تعالى حضرتى قرآن شريفده هم منت ايتمشدر. بعض خبەرلرده: «شهيدلرنىڭ قانلرى، عالملىك قارالرى قىامت كوننده اولچە نور، لىكن عالملىك قارالرينه بولغان ثواب آور تارتور» ديولمشدر.

شونڭ ايچون شاگرد وقتده خصوصا صبيلق زماننده بو هنرنى بلورگه تيوشلى. باشلاب اوقورغه كرسكاچده هر اوقوغان حرفنى يازا بلو وهر يازا بليگان حرفنى اوقى بلو. بيك فائده ليدر. كتابلر كوچروب يازغانده ايرى قلم، ايرى حرف برله، ياغشى كاغدىگه و چيتلرينى ايركن قالدروب يازو، اوشنداق خط يبارگان وقتده قسقه سوزلر برله مقصودنى آچق آڭلاتا بلو، يازو علمنده الوغ بر ادب و الوغ بر كمالاندر. امام خليل، نازك يازو چينى كورگاننده: «اى برادر! بر آز بولسده عمر سوررگه اميدك يوقمى؟!...» ديمشدر. ابوحنيفه حضرتلرى نچكه يازو چينى كورگاننده: «عمرلك اوزون بولسه اوكنورسن، وفات بولسك رحمت ايشتمازسن!» ديمشدر. اوشنداق عبدالله بن المبارك: «نيندى گنه خطنى كورسه مده سوزندن قياس برله يازو چيسنك عقى نى مرتبهده ايكانلگينى آكليم» ديمشدر.

رسم خطلرنى توزه تو، عربچه سوزلرنك مهمله و معجمه لرينى آيرو بيك لازم.

كاغذ، قارا، قلم و قارا صاوت، پهكى هم فرانداش قلمى هر وقتده شاگردنك اوز ياننده هم اوز ملكنده بولورغه تيوشلى. بو نرسه لرنى اوزنده بولدرمى كشيلىرگه اشانو و كشيلىردن صوراب يورو عيب و خوارلقدنر. حتى كه كيسهده فرانداش قلم برله برگه خاطر دفتنرى يورتو بيك مناسبدر. چونكه بعض بر يورگان وقتلرده كوكلگه گوزل نرسه لر توشه در. اگرده شول دقيقه يازلوب قويلماسه خاطر دن چقادنر. اوشنداق مجلسلرده و باشقه اورنلرده ايشنلگان مرغوب و فائده لى نرسه لرنى تيزگنه آراده مذكور دفترگه يازارغه و صوكره هر كون كيچ ياكه فرصت وقتده مذكور دفتنرده گى اشارتلىر حقنده تيوشلى نفتيشلرنى فيلورغه تيوشلى. علملك شولاي آرتور و اورچور.

اوشبو سبب ايچون: «قلمدن آيرلما! خير ايسه - قيامت كوينه

قدر قلم اهلندەدر» و دخی: «قولندە دفتر بولماغان كشيئنگ كوكلندە حكمت طورماز» ديولمشدر. «ايشتكان علملرنى اونوتامن» ديب شكاييت ايتوچى گه رسول حضرتلرى: «يازوب قوى!» ديمكىنى اراده قىلوب: «اوڭ فولسگدن ياردم صورا!» ديمشدر. «يادغه آلتغان بر وقتدە اونوتلور اما كاغدگە يازلغان يوغالماز» ديمشدر.

يازا بلمك الوغ بر فضيلت بولغانى كىبى آنى استعمال ايتە بلمك هم الوغ هنردر. استعمال ايتە بلمك ايسە دنيا و دين حاجتلىرى ايچون عمللنو، ديمكىدر. اما بر كيمسەنى مسخرە ايتوب يازو، افترا و بهتان قىلو، شريعت قاشندە الوغ گناه و عيبدر. بو اشلىر ايسە شاگرد چاغندە تربيه آلودن محروم قالغان كيمسەلردە بولور.

بر كيمسەنگ خلق حضورندە يوزىنى قزارتو، دين و عادت قاراوندە تربيه سزاك و ياوزلق بولسە كاغدلرگە يازوبدە آخرت كوئىتە قدر كىلەچك خلقلرغە فاش ايتونگنى در جەدە بوزوق اش ايكانلىگى اوز اوزندن معلوم بولور.

كل عمللر و يازولر بتون محشر خلقى حضورندە او قوللاچق بر كون بار. غيبتلىرى يازلغان و افترالر ايتولگان كشىلر شول ساعتدە الله تعالى حضورندە دعوا قىلور بولسەلر صافلارلق آدم و قاچارلىق اورن تابو مشكل بولور. اوشبو حكمت ايچون: «قيامتدە او قورلىق بولماغان نرسەلرنى دنيايدە وقتدە يازما!...» ديمشدر. افترا و بهتان، غيبت و مسخرە ايتوب يازغان قارالر شەيدار قانلرى ايله توگل بلسكە شيطانلر عمللرى برلە اولچەنسەلر كىرەك.

مكتب نظاملرينە اطاعت ايتو

مكتب و مدرسەلر، شاگردلر حقندە بولغان نظاملر زمانەنگ

کوچله وینه کوره عقل اهللری طرفندن ترتیب ایتله در. نظاملر سببندن
 آز مشقت برابرینه کوب فائده کورلور و هر کیمهنگ حقی حفظ ایتلور،
 علم نیگزی هم محکم قیلنور. اوشبونگ ایچون شاگردلر مکتب نظاملرینه
 اطاعت ایتارگه تیوشلیلر.

بیلگوله نگان کوندن قالمی مکتبگه حاضر بولو، درس و استراحت
 وقتلرینی، آشاو ایچو، کیو سالو، یوقلاو و طور و زمانلرینی کوزه تو
 و شونلرغه موافق عمل قیلو لازم.

دنیا ننگ طور ووی نظام برله در. پیغمبرلر، دین برله برابر نظام
 بیان ایتمشلر. اسلام شریعتینگ هر نقطه سی نظاملیدر. نظام بولماسه
 ایدی بو دنیا بر ساعت یا شاماز ایدی. نظامغه رعایت ایتولماسه
 مکتبلر مکتب بولمی بر خرابات بولور. اوشبو سببندن مکتب نظاملرینه
 اطاعت ایتونی گوزل خلق و ثوابلی عمل دیب بلمه گان بالاغه مکتب
 ایشکندن آدلاب کرو درست بولماز.

بال قورتلری اوزارینگ آنالرینه جانلرینی فدا ایتار درجه ده
 اطاعت ایتوب اشله سهرلر دین و شریعت، ادب و تربیه اوگره نوچی
 شاگردلر مکتب نظامینی، استاذ و باشقه ناظر و مدیرلر امرلرینی
 ینگل صانار بولسهرلر علم اهلی بولورغه حتی که آدم بالاسی صانالورغه
 لیاقتلری یوق ایکاندگیبنی اثبات ایتمش بولورلر. حالبوکه مکتب قاعده
 لرینه باش بوگو استاذ و معلملر تدبیرلرینه بوی صونو علمینی حرمتلر
 و معرفتگه محبت قویونگ اثریدر.

«اطاعت» ایسه کشی کور ووندن قورقوب یا که برر توری
 جزاغه اوچراودن صافلانوب. نظامچه بولودن عبارت توگل بلسکه مونلردن
 هیچ برسی بولماسه ده محض مکتب نظامی بولغانلغندن کوکل برله محبت
 ایتوب و حرمت قیلوب بوی صونودن عبارتدر.

نظافت و طهارت

پاكلك، سلامت بولونك اڭ باش سببلرنندى. اسلام شريعتى هم، پاكلق برله بيورمشدر. پاكلك، درست نيت ايله بولغانده ثوابلى بر عملدر. دنياده اڭ نجس خلقلرده نظافتنى مدح ايتارلر و اوزلرندىن پچراق بر قومنى كورسەلر آنلردن يگىره نورلر.

علم، نور بولغانلقدن پاكيزەسزلك برله تمام خلاقدىر. طش يافده بولغان نظافت و نجسلىكنىڭ كوڭلگە الوغ اثرى بولادىر. مونى ايسە هر كيم اوزى تجرىه ايتوب بلور. اوشبو سببلر ايچون علم تحصيل ايتوچى شاگردلرنىڭ نظافتگە عادت ايتولرى و نجسلىكنىڭ زىرت قىلولى لازىم. شاگرد چاغىندە آلفىان تربىيە و اوگرەنلىگان عادت آدم بالاسىدىن آيرىماز، قىرىنە قدر بارىر.

تيرلەو و توزان قونو سببىدىن مەكتەب و مەدرسەدە تىن كرلەنۇچەن، كولەك و اشطان قارالوچان بولادىر. اگرده مونلرغە اعتبار ايتولماسە تىندە قچولر و قولدە بىچەلر، كىيىملەردە حىشراىلر ظاهر بولوب اورچوب كىتە، بلىكە بەزى خىستەلىكلەردە پىدا بولادىر. اوشبونىڭ ايچون آطنەدە و هيچ بولماغاندە ايكى آطنەدە بىر مرتبە مونچەغە كر وب پاكلەنو و آطنەدىن قالى كولەك و اشطانلرنى آلاماشدىر و لازىمىر، ساچ توبىندە، قولاق ايچىندە، تىشلەردە و بارماق بوونلرنىدە، طرناق آستلرنىدە بولغان كرلرنى هر وقتدە پاكلەو و طرناقنى كىيىم سوب طور و تىوشلى. رسول اكرمنىڭ تاراغى هم كوزگىسى آيوندەدە سفيرندەدە ياندىن آيرىماز ايدى. بو نرسەلر ايسە البتە نظافت ايچون ضرورلردىر.

آش آشاغاندىن صوڭ قول و آغزلىرىنى صابون ايله يوو، مسواك استعمال ايتولازىم بولوب ضرورت بولماغاندە پچراق نرسەلرگە

بویالماز سزلق تیوشلید .

پا کلاک ایسه هر وقتده یوونوب و توزه نوب طورودن عبارت توگل . بلسکه یوواغان و پاکلهنگان نرسه لرنی پاک حالنجه صافلاودن عبار ندر . یوقسه اوردهک فیلمندن بر طرفدن یوونوبده ایکنچی طرفدن پچرانغان کشی گه پاک دیولماز . بلسکه صو و صابون هم وقت اسراف ایتو بولغانلغندن موندی اش بوزوق صفتلردن سانالور . تنده گی کر لرنی ییبارر ایچون مونجه فائده لیدر . لکن مونجهغه کرگان وقتده یالکیز بولورغه و کشی بولسه ازار برله کررگه تیوشلی . چونکه ضرورت بولمغانده کشی حضور نده عورت آچو و کشی عورتینه کوز توشرو گناهدر . یات کشیلر حضور نده یالانغاج بولورغه مسلمان کشینک انصافی رضا بولماز .

ابوحنیفه حضرتلری مونجهده بر مجنونک ازار سز بولووینی کوروب ایکی کوزینی یومغان ایدی . مونی کوروب مجنون : «یا امام ! فایچان صوقرایدک ؟» دیدی . امام حضرتلری جوابنده : «الله تعالی حضرتی سینک پرده کنی یر تقاندن بیرلی !...» دیب جواب بیردی . ازار استعمال ایتو شهر مونجه لرندهده اول مونجه لرندهده ینگل بر اشدر . بشر بن الحارث «بر کیمسه نک بایلقی یالکیز بر آلتون بولوبده مونجهده اولاق یوونور ایچون شونی بیرسه آچه سیننی اسراف ایتمه گان بولور» دیه شدر . بشر حضرتلری کبی ته ولگینه ایکی کیمساک ایکمک آشاونی ده اسراف سانانغان کیمسه نک ، بو مسئلهده بو روشده بیان ایتووی اعتبارغه آلتورغه تیوشلی .

شربعتنک بعض بر مشقتسز ، لکن کیره کلی مسئله لری حقنده بزده اعتبار سزلق شایع بولمشدر . جیولشوب ازار سز مونجه کرو موکا مثال بولسه کیرهک . باشقه مسئله لر حقندهده اعتبار سز لازم درجه سنده توگل . لکن مونک سببی نرسه در ؟ ... سببی ایسه بو مبارک دین ،

بزرگه آتا و بابالرمزدن میراث بولوب فالوويدر. اگرده بز، بو يولنى اوز اجتهادمزنى صرف ايتوب تابقان بولسوق ايدى بر حرفىنى يوز آلتون حساب ايتار و آزغنه نقطه لرينه قدر محبت برله اداء قيلور ايدك. آدم بالاسى كوب وقتده ميراث مالينك قدرينى بلماز جان تيرلرينى چقاروب تابقان دولتى برابرنده كورماز.

اقتصاد

اقتصاد - طوتا بلو ديمكدر. قولده كوبى آزى بولغان آقچه ياكه باشقه نرسه لرنى، اسراف هم سارانلقغه كرمى بليكه «عدالت» اوزرنده صرف ايتو، فقيرلك و محتاجلقدن صافلى طورغان نرسه لرنيك بريسيدر. حديث شريفده: اقتصاد برله دنيا كوتوچى فقير بولماز، ديولمشدر. آشاو ايچو، كيو صالو و باشقه طور مش يور مش اسبابلارنده قيمتلى نرسه لرنى استعمال ايتو، شريعت حكمنچه حرام بولماسده «يورغانكا كوره آياق اوزات!» سوزنچه عمل ايتولسه، بارينى ياخشى قرييه لهب استعمال قيلورغه نفسنى عادتلىنر لسه، كشى قولنده بولغان نرسه لرگه طمع ده ايتولماز، كوكل ده خوش بولور. يوقسه قولده بولغان قدرگه رضا بولماغان كيمسه نك نفسى، بتون دنيا مالبنده قناعت ايتماز و طويماز.

اقتصاد برله عمل ايتمه گان كيمسه هم طمعلى هم قومسز بولور. طمع ايسه - بتمى طورغان فقيرلك و دواسى نابلماغان خسته لك ياكه آزادلىق احتمال بولماغان اسبرلكدر. حرصنك صوكنى ده خوارلىق بولور. زرنوچى حضرتلرى: «طمعلى عالمده علم حرمتى بولماز، حق سوزنى ده سويله ماز» ديمشدر.

اوشبونك ايچون اوزلرينك كوز نورلرينى توگوب چاپك كىي

گوزل وقتلرینی فدا ایتوب نابقان علملرینی، آلمان ادب و تربیه لرینی شاگردلر طمع هم حرص کبی بوزوق نرسه لرگه صرف ایتمازگه تیوشلی. همتلی عالم طمع غه تنزل ایتماز، قومسز کیمسه ننگ کوزینی ده توپراقدن باشقه نرسه طویدرماز.

شاگرد وقتده اقتصادغه عادت ایتوچیلر دنیاغه چقماچده اوشجو عادتلری اوزرنده بولوب ایرکنکک و بایلیق برله عمر اوزدرلر. بو حال نجریه برله بلنمشدر. هر کورلیگاننی آلورغه و هر کوکلگه کیلیگاننی آشار ایچارگه، کیوم سالومه قازان خلقینه ایهررگه پادشاهلر بایلیغی ده بیتماز. شاگرد بایلیغی نیچوگ بیتسون؟!... تن سلامت، جان راحت و کوکل طنچ بولسه شادلانوب قووانوب تحصیلده بولورغه تیوشلی. علم بولسه کیوم تابلور.

کوش ساعتلرینی کیسه لرینه سالغان و زینت سویگان خانونلر مثالنده چوقلی چاپلرینی کوکره کلرینه آسقان کوب شاگردلر کورله درکه خزینه لری تفتیش ایتولسه هیچ نرسه تابلیدر. تکلفسزگنه کیوملر کیگان شاگردلر طوغری کیله درکه خزینه لری علم و ادب، انصاف ایله طولغان بولادر.

هنر - صنعت

حرمتلی پیغمبرلر قول کسبلری برله آشادقلری و اوز هنرلری سببندن یاشادقلر معلومدر. مونی ایسه اوزگن هم کتابلرده اوقوب بلیگاندرسن. پیغمبرمز حضرتلری بو مرتبه ده بولغان عزت و حرمتلری برله چیتوک و باشماقلرینی یامار، یورت خدمتلرینی فیلور، سفرنده آش پشروچی صحابه لرگه: «کشی اشله گان وقتده تیک طوررغه یاراتیم» دیب قوری اولهن و قورایلر جیوب کیمتورر ایدی.

ھنر سزلك سېمىندىن آدم اوغلى دنياده طور و ايچون توگل بلسكه جانندن بوش قالغان قالوبنى صافلار ايچون ده چاره تابا آلماز! ... ھنر و كسب فرضلر صوگنده فرض بر اشدر. ھنر چەن كيمسه كشى قولنده بولغانغە طمع ايتماز، اوزىنى و اھلىنى راحت راحت طويدرز، چينلردن صورارغە محتاج بولماز. رسول اكرم حضرتلرى: «اڭ خېزلى مال، قول كوچى برلە تابلغان مالدر، داود پيغەمبەردە اوزىنڭ قول كوچىدىن تريبەلنور ايدى» ديمشدر.

مأمون خليفە: «كشى يا مأمور يا سوداگر يا ھنرچى يا ايگنچى بولسون! موندن باشقەلر، آدملر اوستينە يوك بولورلر» ديمشدر. بعض كيمسەلر: «دنيانڭ طورمىشى علم ھم كسب برلە بولور، اگر دە مېن توكل ھم زھدىلىكنى اختيار ايتدم، ديب علم ايلە كسبىنى قويسە نادانلق برلە طمع چوقرىنە توشوب ھلاك بولور» ديمشدر.

حضرت عمر: «اى الله، ميكا رزق بېر! ديب ايودە نيك ياتماڭز! بلەيسزمنى كوكدن آلتون دە ياوماز كەوش دە!»، «بر كيمسەنى كوروب ياخشىغە اخلاص قويام لىكن ھنرى يوقلقنى بلسەم اخلاصمنى آلام» ديمشدر. «قرآن شريفنى آچوب قويام دە كون اوزون اوقيم» ديگان بر كيمسەگە حسن بصرى حضرتلرى: «قرآنى ابرتە ھم كيچە دە بر مقدار اوقوسەڭ يارار، كوندز دە كسب ايت!» ديمشدر.

زمانەلەرنە و مملەكتلەرنە خلقەن آيرلوب تاو تاش آرالرنە قاچوب ھەر ايتو مەكن بولا طوروب، مرتبەلەرى الوغ بولغان اسلام عالملىرى ھمىشە صنعت اھللىرىنى و ھنرلى كېمىسەلەرنى مدح ايتارلر و اوزلرى ھم خلقغە كوچرگچ بولوب كسب و اش برلە مشغول بولورلر، يالقالوق، ھنر-سزلك و كشى قولينە قاراب طورونڭ بيك ناچار خلق ايدىكنى دنياغە فاش ايتارلر ايدى. بىزنىڭ بو زمانەز خصوصاً بو مملەكتەزدە كسب و صنعتسز بر ساعت ياشاۋ مەكن توگل ايكاندلىكى معلوم. مال، و بايلقغە محتاجلق دە

كاملدر. شول جهندن محبت و لذت برله كسب ايتو اوستمزده بورچ بولسه كيرهك. مال و دولت هيچ وقتده ضرر اينماز. الله تعالى حضرتينه مال حسابيني بيرو احتمال كه فقيرلك حسابيني بيرو دن ينگل بولور. دشمنلرغه دولتنى ميراث قالدروب كيتو، دوستلرغه محتاج بولوب يوز قزار توب يور و دن ياخشيراقدر.

بايلىق بولسه صدقه و احسان ايتولور، مدرسه و مكتب بنا قىلنور، دين و شريعت يولينه بيرلور، اما فقيرلك ايله نيندى ايزگولك تابلور؟! پاراخود و تيمر يوللر، تيليغراف و تيليفونلر، ماشينه و ايليكتريقلر دنيانى شول قدر باشقه لاندرديلر كه بيان قىلورغه فلمنك كوچى ييتماز. بيشيوز يل مقدم وفات بولغان بابالرمز، ممكن بولوب ده ديناغه كىرو قايتوب كىلسه لر ايدى اوزلورى آيرلغان ديناغه تمام باشقه بولغان ايكنچى دنيا كىلگانلگىنى اعتقاد ايتارلر ايدى. شونك ايچون شاگردلر آخرت ايچون دين علمينه و دنيا ايچون ده هنر علملرينه محبت ايتوب باررغه تيوشلى.

شاگردلك زمانه سينك جمله ساعتلى تحصيل برله اوتماز، بلكه بعض بر بوش كونلر حتى كه بوش آيلرده بولور. اكرده اوشبو وقتلرده بعض بر مناسب هنرلر و حاجت اوتار قدر بولسه ده روسچه اوگره نلسه فائده سز بولماز. هنر آشارغه صوراماز، آشارغه بيرر. دين علمندن باشقه آخرت، هنردن باشقه دنيا نوزوك بولماز. دنياسى توزه لمه گان كشمك آخرتى توزه لمه گانى ده خاطر دن چقماسون! ، «گوبا ايرته كه اوله چك كى آخرتك ايچون، مك يل طور اچق كى دنياك ايچون عمل ايت!» ديگان سوزنك بر حرفى يوز آلتوندر.

كىله چك كونلر كرده بلكه بو سوزلر كيرهك بولور، ديب سزگه بو كوندن سويله ب قويدق. قولاقغه كرگان سوز، بر وقتده بلكه كوكل گه ده كرر.

حسن خلق

کورکام خلق (حسن خلق) نڭ یاغشی ایکانلیگینی، کورکام خلقی بولور غه تیوشلیگینی عقللی کیمسه لر هر وقتده اقرار ایتمکده لردر. بو خصوصده آیتلیگان سوزلر و یازلغان کتابلرنڭ حسابی یوقدر. سز اوشبو شاگردلک کونلرگزده اخلاق در سلری اوقومقده در سز. اوقومق الوغ غنیمت و اوقوب بلیگانلر ایله عمل ایتو زور بخت و فضیلتدر. شونڭ ایچون اوقوغان علم برله عمل ایتو اجتهادنده بولور غه تیوشلی.

رسول اکرم حضرتلرینڭ کورکام خلق خصوصنده: «آدملرنی مالکیز برله رضا قیلور غه کوچکز بیتشماز، آنلرنی خلقکیز برله رضا قیلور غه طرشکیز!» دیگان سوزندن باشقه بر سوزی بولماسه ایدی کورکام خلقنڭ شرافتینی اثبات ایچون بزگه بیتار ایدی. حالبوکه مونڭ قیبلندن وعظ و نصیحتلری حسابسزدر. رسول اکرمنڭ اوز خلقی، نی روشده بولغانلارینی سیر کتابلرندن کوروب آکلاو بزنگ ایچون الوغ درس و عبرتدر.

تاش یوره کلر و قارا کوکلر کورکام خلق حضورنده یومشارلر، اطاعت قیلورلر. دشمن هم دوستنی رضا ایچون کورکام خلقندن اونکن قورال دنیاده یوقدر. اوشبونڭ ایچون کورکام خلقنی شاگرد وقتده عادت ایتارگه تیوشلی. کوب عیب اشلر بولور، نادان کیمسه لرده کورلیگانده «بلمی» دیب عفو ایتارار، لکن اوقوغان کیمسه لرده بولسه آز عیب لرده کیچلماز، اما بوزوق خلق هیچ عفو ایتولماز.

کیله چک عمرلرگزده، کیرهک الوغ عالم و کیرهک باشقه بر کشی بولسه گزده بولکیز لکن حسن خلقدن بر فارش چیت گه چقماکیز! حسن خلق برله آز علمده کوب، قسقه عمرده اوزون بولور. تقوالق،

بولسه گزده بولکیز لکه

اشده و سوزده راست بولو، صبرلی و ثباتلی هم تواضعلی بولو، یالونو
و هر اشده کیگاش ایتو، سلامتکنی صافلاو کبی اشله کورکام خلق
بولوب خصوصا شاگردلر ایچون کیره کلیدلر در.

اوفودن، کنابلر و فنلردن، معلم و استاذلر دن یالقیمی و اخلاص آلمی
همیشه اجتهاد ایتو لازمدر. اوشنداق دنیا مشقتلری طوغری کیلمگانه
آرتق قایغرمی صبر قیلورغه، اشلرنی الله تعالی گه تابشروب اوز
اوزینی یورته بلور گه تیوشلیدر. «بهادر کیم؟» دیب صوراوچیلرغه
بر عقللی آدم: «بر ساعت صبر قیله آلوچی» دیب جواب بیرمشدر.
بر ساعت صبر ایتکان کیمسه بهادر بولور ایسه نیچه آی و نیچه یلدرغه
صبر ایتوب همیشه تحصیل یولنک یورگان شاگردلر بیگره کده بهادر سانالورلر.
عام، آدم بالاسی ایچون الوغ سعادت بولور ایسه البته محنتسز
و مشقتسزکنه تابلماز. مقصودلرغه محنت کوپری آرفلی بارلور. لکن
شاگردلک محنتلری باشقهرغه قیاس ایتولماز. شاگردلک محنتلرینه
راحتلر طوناشوب کیلمگانهکنی صبر ایتوچیلر تجربه برله بلورلر.
وقتی اوتکاندن صوگ شاگردلک محنتینی فکرلهت شادلانماغان هم شول
کونلرنی صاغنماغان کیمسه بولماز.

تقوالق، آدم بالاسی، خصوصا شاگردلر ایچون امثالی بولماغان بر
زینتدر. تقوالق هر یاخشیلکنک نیگزیدر، تقوالق ایله تحصیل ایتکان
علم فائدهلی و مبارک بولور.

اولگی زمان شاگردلری غیبت سویله مازلر، سوز یورتمازلر،
کشیدن مسخره قیلمازلر، کوب آشاماز و کوب یوقلامازلر حتی که بازار
نرسه لرینی ده تناول ایتمازلر ایدی. فاسقلر ایله فاتشمازلر، فرض،
واجب، سننلرگه رعایت ایتارلر، دنیا و آخرت کیره کلری خصوصده الله
تعالی گه دائم دعاده بولورلر ایدی.

کرگان یولده ثباتلی همده تحصیل گه مانع بولغان نرسه لرگه قارشو

طوررغه قدر تلی بولو شا گز دل کنگ شرتندندر. تواضعلی بولو، لازم کورلسه حتی بالونو شا گردلر ایچون تیوشلیدر. آرتق بالونو (تملق)، بوزوق خلق بولغان حالده علم ایسته مک خصوصده گوزلدر.

الوغ و کچوک اشلرده استاذلرغه کینگاش ایتو و آنلر طرفندن کورسانلرگان یول برله یورو لازم بولور. عقل و بلم طوغر و سنده اوزندن آرتق کشی بولماغانی حالده رسول الله، مشورت ایتو برله بیورلمش ایدی. شونک ایچون حتی یورت کیره کارینه قدر صحابه لرگه کینگاش فیلور ایدی. علم تحصیل ایتو اشلرنک الوغسی و مقصودلرنک ایگ عزیزیدر. مونک اگ کچکنه حساب ایتولرگان نقطه لرنده ده عقل اهلرینه خصوصاً معلم و استاذلرغه مشورت ایتو تیوشلیدر. شا گردینک مشورت ایتووندن هیچ کیم تارلماز. مصلحت بولماغان نرسه نی تلقین ایتو احتمالی ده استاذده بولماز.

کورکام خلق طوغر و سنده سوز کوب بولور. شا گردلر ایچون بیک کیره ک بولغانلرینی بز بو رساله گه یازدق.

کیسه و یانچقلرده آلتون کموش بولماو عارلک و بلا توگل لکن کوکللرده حسن خلق برله عام بولماغانلق هم عارلک هم الوغ بلادر. الله تعالی حضوتی جمله مزگه هر وقتک تقوالق، رضا هم آچو وقتلرنده درست و طو- غری سوزلیمک بایلق و فقیرلک وقتلرنده ثبات و صبرلیلق احسان ایتسون!

بتدی.

Handwritten text in Persian script, written in red ink on aged, yellowed paper. The text is arranged in several lines, starting from the top right and moving downwards. The script is cursive and appears to be a form of historical or administrative writing. The paper shows signs of wear, including creases and discoloration.

